

Jaargang 7

nummer 4

19 juni 2011

Nieuwsbrief juni 2011

Nieuwsbrief juni 2011

Het zonnige en droge voorjaar bracht ons al zeer vroeg in zomerstemming. De voorjaarslibellen hebben hiervan volop geprofiteerd en velen vlogen vroeger dan normaal. Met de huidige regenperiode breekt echter het einde van de vliegtijd van veel voorjaarssoorten onverbidlijk aan en zijn de larven van de zomersoorten al langzaam uit het water geslopen. Afhankelijk van het weer zullen we eind juni misschien nog een staartje van de voorjaarssoorten zien en natuurlijk verwachten we dat de zomersoorten gaan losbarsten. Eind juni/begin juli is daarom vaak de soortenrijkste libellenperiode van het jaar.

2011 Het jaar van de Sierlijke witsnuitlibel!

Het libellenseizoen van 2011 zal de boeken ingaan als het jaar waarin de Sierlijke witsnuitlibel *Leucorrhinia caudalis* definitief terug is op Nederlandse bodem. Deze zeldzaamheid verdween uit ons land in de jaren '60. Een paar jaar na de ontdekking van het eerste exemplaar in de Weerribben en het eerste bewijs van voortplanting in 2010 komt (het onderzoek naar) deze sierlijkheid nu pas goed op gang. In 2010 werd een uitsluitend dier en een larvenhuidje gevonden op een petgat wat maar zeer minimaal geschikt leek

voor de Sierlijke witsnuit; was dit een rariteit veroorzaakt door een zwervend dier? 2011 bracht meer duidelijkheid! Na de vondst van een vijftal dieren door Theo muusse op 11 mei dit jaar heeft het caudalis-virus ons in zijn greep en zijn er inmiddels meerdere nieuwe plekken in de Weerribben gevonden waar de soort in redelijke of zelfs vrij hoge aantallen vliegt. Op twee van deze plekken werden ook larvenhuidjes gevonden. Caudalis werd door Ronald zelfs ook in de Wieden gevonden. Deze plek ligt op bijna 16 kilometer afstand van de dichtstbijzijnde plek in de Weerribben! Mocht je dus willen zoeken naar deze fraaie soort, laat je dan door afstanden niet tegenhouden, want dat doet onze caudalis ook niet. Overal in Nederland waar de biotoop geschikt is kun je de soort volgens ons verwachten. Friesland is dus zeker kansrijk, want de meeste nu bekende Sierlijke witsnuit plekken zitten dicht tegen de Friese grens aan.

Biotoop

Met de nog vrij beperkte kennis die we nu hebben opgescharreld, durven we te veronderstellen dat in principe alle wateren die helder en beschut gelegen zijn en waar een uitgebreide onderwatervegetatie aanwezig is, geschikt kunnen zijn. In de meeste gevallen is de bodem zichtbaar en bestaat de watervegetatie uit drijvende bladeren van Gele plomp en/of Witte waterlelie en een uitgebreide onderwatervegetatie van Brede waterpest en/of Kransvederkruid en/of Waterviolier

en/of waterranonkels. De pompebleden zijn geen keiharde voorwaarde, maar op de nu bekende vindplaatsen zijn die wel altijd aanwezig. Enige beschutting in de vorm van wilgenstruweel, hoge rietkragen of moerasbos in de omgeving lijkt van belang. De oevervegetatie is vrij gevarieerd en gestructureerd met zeggen, russen, riet en lisdodde. In principe lijken de beste kansen in wat grotere laagveengebieden te liggen, maar hier en daar vind je ook in stedelijk gebied erg fraai uitzienende wateren. Mooie vijvers lijken, met de huidige inzichten, zeker kansrijk, vooral als er een parkachtige omgeving om het water heen ligt. Als je kijkt waar de soort nu gevonden is zou zelfs een vierkante betonnen bak waar schoon water in wordt gepompt het juiste biotoop kunnen creëren. Hou op dit punt alle mogelijkheden dus nog wijd open en ga vooral gewoon even kijken als je leuk water in je omgeving weet.

Gedrag

Om de soort te vinden is het afspeuren van drijvende bladeren op wateren (petgaten, sloten, kanalen, vijvers) met onderwatervegetatie het handigst. Bij goed weer is de Sierlijke witsnuit een druktemaker die vrij vaak uitvallen vanaf de bladeren doet, waar ze na een kort dansje weer op terugkeert. Als je hierop gespist bent mis je de soort niet snel. Het is eigenlijk de enige libel die de hele dag lekker op zo'n drijfblad zit, vaak middenin de waterpartij. Bij minder zonnig weer kunnen ze langdurig stilzitten, en zijn ze te vinden door de bladeren een voor een te bekijken. Een goede lichtsterke verrekijker is hierbij een goed hulpmiddel.

Kansen in Friesland ?

Er is nog geen Friese voortplantlocatie gevonden, al zijn er wel enkele kansrijke plekje. Wie sleept de eeuwige roem in de wacht door het vinden van de eerste Friese populatie? De piek van de vliegtijd lijkt nu wel voorbij, maar er worden nog steeds redelijk frisse exemplaren gezien. Als het weer een beetje mee werkt dan blijft het de komende weken interessant om op de soort te letten.

Maar ook zonder Sierlijke witsnuiten blijft libellen kijken in Fryslân erg leuk, we hebben ook weer erg leuke waarnemingen binnen gekregen.

Nieuwe libellensoort voor de Alde Feanen!

Een flinke knaller van een waarneming kwam van Jacob Bosma. Hij zag op 13 mei de eerste Bruine korenbout *Libellula fulva* in de Alde Feanen! Elk jaar weet deze libel zijn areaal weer wat uit te breiden, en nu heeft de soort de Alde Feanen dus al bereikt! De biotoop voor de soort lijkt hier wel aanwezig, hopelijk kan hier een gezonde populatie een plekje vinden en van hieruit opstomen naar andere geschikte gebieden in de omgeving.

Nieuwe populaties Gevlekte witsnuitlibel

Peter de Boer wist in de Alde Feanen dit jaar ook goede zaken te doen. Hij vond diep in het gebied een paar nieuwe plekken waar de Gevlekte witsnuitlibel *Leucorrhinia pectoralis* zich in grote aantallen bleek op te houden. Tot voor kort was de soort in het gebied zeer zeldzaam, en ook nu moet je nog wel

weten waar je ze moet zoeken, maar de locaties die recent gevonden zijn maken duidelijk dat zich in de Alde Feanen een paar zeer levensvatbare populaties bevinden.

Beekpronkjes

Een van de mooiste libellen van Nederland, de Weidebeekjuffer *Calopteryx splendens*, beleeft ook weer een prima jaar. Karin Uilhoorn zag op 1 juni bij de Madeweg meer dan 200 exemplaren en nog een aantal verse dieren. In het verleden telde ze er al eens rond de 500, geen wonder dat dit beestje ook in een hele ruime cirkel rond deze locatie op kan duiken. Zo zag Karin in het Koepelbosch een vrij vers en een uitgekleurd exemplaar, en op die dag zag ze ook op de Noordwoldermeenthe een dood en een levend exemplaar. Marchel

Stienstra en Jacob Bosma kwamen op 3 juni een exemplaar tegen in het Stuttebos. André van Hengstum vond op 9 juni een mannetje op de oostkant van de Lindevallei

Deze plekken liggen nog redelijk in de buurt van de voortplantlocatie, maar ook verder van deze plek kan de soort zomaar opduiken. Midden in Heerenveen dook de soort op 2 juni bij de tuinvijver van Akke Visser op, en tuinen bevallen de soort waarschijnlijk, want in Jubbega werd de soort op 5 juni in een tuin gezien door het actieve libellenduo Sonja en Lex. Hoewel deze libel bijna volledig afhankelijk is van stromende beekjes of riviertjes, kan de soort soms ook bij stuwten in kanalen worden gevonden zoals een aantal jaren geleden bij Oosterwolde het geval was. Blijf dus alert op dit leuke beestje!

Ze zijn er weer...Geelvlekheidelibellen

Yde Kuipers wist op 8 juni in het Rijsterbos twee Geelvlekheidelibellen *Sympetrum flaveolum* op te snorren in Gaasterland. Peter trof op een poel bij Ruigahuizen een vers dier en 3 huidjes aan. Zou dit tot nu toe vrij droge jaar goed kunnen zijn voor deze fraaie libel? Al een aantal jaren houden ze zich vrij rustig, en dat past goed in het patroon wat zich al jaren voordoet.

In sommige jaren kan het Gieflekhopke opeens heel algemeen zijn en kun je ze op de meest gekke plekken tegenkomen. Zou wel weer eens leuk zijn om deze mooie heidelibel, die in de vlucht een oranje

auraatje lijkt te hebben, in aantal te zien. En wie weet kunnen we ooit nog eens ontdekken waarom de soort steeds na een of twee jaar weer bijna volledig verdwijnt, ondanks de lage eis aan de biotoop; stilstaande en deels droogvallende, snel opwarmende watertjes. Een plasje in een weiland is al voldoende. Het schijnt dat deze soort periodiek invasies vormt vanuit het oosten...maar we weten niets zeker.

Verse Vuurlibel bij Leeuwarden

We hebben nog niet veel waarnemingen dit jaar van vuurlibellen *Crocothemis erythraea* in Friesland, totdat peter Ferwerda ons verblijdde met het bericht van een vers vrouwtje op 17 juni bij Leeuwarden. Deze soort plant zich de laatste jaren onregelmatig voort in onze provincie, maar nergens is nog een vaste en stabiele populatie aanwezig. Getuige deze waarneming duurt dat niet lang meer. In de weerribben heeft deze soort al jaren vaste

voetjes in het water en sluipt sinds eind mei bij 100-en uit. Dus let op deze schoonheid en geef elke waarneming graag aan ons door!

Gouden bijters

Ook had Yde Kuipers een stuk of tien Bruine glazenmakers *Aeshna grandis*, en deze soort wordt op meer plekken al in redelijk aantal gezien. De meeste zijn nu nog behoorlijk nieuw en zijn dan bijzonder mooi. Je ziet nu wel waarom er nog wel een tijdje getwijfeld is over de Friese naam. Dat is nu Brune biter, en het grootste deel van de tijd is deze naam goed gekozen. Maar er is ook nagedacht over Gouden biter, en als je nu de nog erg nieuwe dieren ziet dan is het wel voor te stellen hoe men op die naam kwam. Veel exemplaren

hebben nu nog een prachtige gouden gloed over de vleugels, dat zal na een tijdje minder worden en dan hebben ze een meer oranje gloed over de vleugels. De gouden bijters zijn begin juni ook al gezien in de Alde Feanen.

Groenblauwe glazenmaker-waarschuwing!!!

Nu volgt een waarschuwing om alert te zijn! Zowel de Blauwe- als de Groene glazenmaker komen dit jaar waanzinnig vroeg uit het water. Al op 5 juni trof Remco Hiemstra een volledig uitgekleurd mannetje Skaadbiter *Aeshna cyanea* aan op het Fochteloerveen. Ook elders in NL werd deze soort rond deze tijd al gemeld. Christophe Brochard meldde ons dat ook de Groene glazenmaker *Aeshna viridis* op 17 juni bij Woudbloem (Groningen) al volop aan het uitsluipen is. En wel bij de 100-en! Extreem vroeg! Mogelijk heeft het langdurig mooie weer in het voorjaar hier een rol gespeeld, maar fenologisch raken wij hier wel wat van in de war...

Nieuwe vindplaats Oostelijke witsnuitlibel!

Een spectaculaire waarneming van de Oostelijke witsnuitlibel *Leucorrhinia albifrons* werd op 8 juni gedaan door ene heer Brouwer in een fraaie poel bij Ruigahuizen. Er was nog enige twijfel over de waarneming omdat er geen aanvullende informatie beschikbaar was, en Ep van Hijum was op 7 juni op die plek en heeft het beestje niet aangetroffen. Wel zag hij er honderden Viervlekken, Azuurwaterjuffers en Watersnuffels, en een stuk of 100 Zwarte heidelibellen. Maar Ep wist op 14 juni nog wat tijd vrij te maken om nog eens op de plek te gaan kijken en kwam toen wel oog in oog te staan met een Oostelijke witsnuitlibel die zich minutenlang goed liet bekijken. Op 15 juni toog Peter al twitchend naar deze plek en zag het dier ook. De poel werd onderzocht op larvenhuidjes, maar deze werden niet gevonden. Dat de soort er op drie verschillende dagen met flink wat tussenruimte werd gezien is een heel goed teken. Zwervers kunnen op niet of nauwelijks geschikte plekken korte tijd inspectie houden, maar het lijkt erop dat deze poel door de soort geschikt is bevonden.

Pumilio; het verborgen lantaarntje

In Fryslân is het al een tijdje stil rond de Tengere grasjuffer, *Ischnura pumilio* maar ze zijn nog altijd in de buurt. Peter Ferwerda vond deze leuke juffer in het Groningse deel van het

Lauwersmeergebied. Drie jaar geleden is daar een sloot aangelegd, en dit jaar zag hij de juffers er voor het eerst. Het waren minstens 15 exemplaren, zowel vers als volwassen en ook voortplantend. Het blijft wonderlijk hoe deze pionierssoort dergelijke vrij nieuwe wateren weet te vinden! Even struinend op waarneming.nl blijkt deze soort op meerdere plekken, voornamelijk in Noord-fryslân te zijn gezien dit jaar o.a. in Leeuwarden en op Skylge.

Glanslibellen

De tijd van de zomerglanslibellen is ook weer aangebroken. Eind mei al werden de eerste cruisende mannetjes van de Gevlekte glanslibel *Somatochlora flavomaculata*

gezien in de Lindevallei, alwaar Tom Jager meldde dat deze chille glanslibel half juni al aardig in aantal vloog. Sonja en lex ontdekten de soort bij Vinkega, Molenburen op 4 juni. Ook de Metaalglanslibel *Somatochlora metallica* laat zich sinds begin juni al regelmatig zien. Dus ook de glanslibellen zijn bijzonder vroeg op de vleugels dit jaar! Indien u op het Fochtelooreveen of de Delleboersterheide rondstruint: let dan extra scherp op elke glanslibel. In beide gebieden is er kans op de Hoogveenglanslibel *Somatochlora arctica*!!!

Lauwersmeer...ook voor libellen de moeite waard!

De Lauwersmeer staat bekend om zijn rijke vogelleven. De broedende zeearenden aan de Friese kant, krijgen volop aandacht in de media en terecht natuurlijk! Er wordt echter nauwelijks gekeken naar libellen in de Lauwersmeer. Dat dit onterecht is, blijkt uit onderstaand enthousiast bericht van de scherpe libellenkijkende vogelaar Jacob Bosma:

Hier even een paar libellennieuwtjes uit de Lauwersmar.

Gisteren (zaterdag) samen met m'n broer Hendrik een dagje vogelen in het lauwersmeer gedaan. De vogels werkten niet helemaal mee zoals wij dat wilden, en omdat het vrijwel windstil en dik 20 graden was ging de versnelling automatisch over in de libellenstand. En dit pakte naar mijn idee heel verassend uit. We richten ons op het de plassen en slenken gebeuren aan de zuidrand van het lauwersmeergebied en troffen hier 15 soorten aan. Natuurlijk bijna allemaal algemeen voorkomende soorten. Maar we vonden oa ook een Smaragdlibel, voor zover ik weet en ik kom de laatste 3 jaar regelmatig in deze gebieden, een nieuwe soort voor de lauwers. Bij een klein ondiep en modderig plasje wat het "Anjoplasje" wordt genoemd en vertrappt is door oa Schotse hooglanders en Koniksparden troffen we een waar libellenparadijsje aan met op een lengte van nog geen 25 meter minimaal 7 prachtig uitgekleurde mannen Platbuik die druk waren de massa Viervlekken weg te pesten en af en toe en vrouwtje probeerden te versieren. Het "anjoplasje" is op de diepste plekken nog geen halve meterdiep en langs de kanten liggen mooie slikranden met een open en lage begroeiingsstructuur waar tussen veel juffertjes vlogen. Een prima plekje voor tengere gras toch? En idd troffen we daarvan ook enkele aan. Ik denk dat dit ook een leuke plek is om bv eens te bezoeken voor Zwervende heli, zuid keizer of een of andere mega zwervend beest.

Verdere op meerdere plekken in de lauwers Noordse witsnuiten, ook deze had ik hier nog maar enkele keren aangetroffen de afgelopen jaren. En dacht toen dat het om zwervers ging, maar nu ook op 3 plekken mannetjes boven het water.

Kortom een hele interessante odonatadag gehad in de lauwers!

Auteurs: Ronald van Seijen en Peter de Boer

Foto's: Franciscus Koopman, Ep van Hijum, Peter Ferwerda, Christophe Brochard

HYNSTEBITER EXCURSIES 2011

	<i>datum</i>	<i>Plaats</i>	<i>Tijd</i>	<i>gebied</i>	<i>thema</i>	<i>Excursie leider</i>
4	<i>Zon. 26 juni</i>	<i>Kerk Oldeberkoop</i>	<i>11.00</i>	<i>Delleboersterheide</i>	<i>Oostelijke witsnuitlibel</i>	<i>Peter de Boer</i>
5	<i>Zon. 24 juli</i>	<i>Uitkijktoren aan weg Tjongervallei (zuidkant Katlijkerskar)</i>	<i>13.00</i>	<i>Tjongerdellen & Katlijkerskar</i>	<i>Libellen algemeen</i>	<i>Tom Jager</i>
6	<i>Zat. 20 augustus</i>	<i>Bedrijfsgebouw It Fryske Gea De stripe 24 Earnewald</i>	<i>11.00</i>	<i>Alde Feanen</i>	<i>Vaarexcursie Libellen Alde Feanen</i>	<i>Ep van Hijum</i>
7	<i>Zat. 27 augustus</i>	<i>Kerk Hoogzand (It Heachsán)</i>	<i>12.00</i>	<i>Burgumermar</i>	<i>Groene glazenmaker en Gevlekte glanslibel</i>	<i>Ronald van Seyen</i>
8	<i>Zat. 10 september</i>	<i>????????????????????</i>	<i>12.00</i>	<i>Duurswouderheide</i>	<i>Noordse glazenmaker</i>	<i>Ronald van Seyen</i>

**Graag zsm uw donateurs bijdrage (€ 7,50) overmaken op giro 2865873
t.n.v. E. van Hijum – hynstebiter – Warns**

Alle trouwe (en betalende) leden kunnen een soort sponsoren in het boek “LIBELLEN IN FRYSLÂN”.

VOOR **€ 50** krijgt u
gratis boek (+ verzendkosten)
uw naam bij de soort!

En ... u zorgt ervoor dat het boek daadwerkelijk kan worden uitgegeven!

Opgave bij Ep van Hijum (epvanhijum@gmail.com) o.v.v. libellensoort 1^e keus en 2^e keus

Voor andere belangstellenden is de prijs **€ 75,-**

De volgende soorten worden ondertussen gesponsord:

Hoogveenglanslibel, Tengere grasjuffer, Groene glazenmaker, Vroege glazenmaker, Smaragdlibel, Grote keizerlibel, Donkere waterjuffer, Grote roodoojuffer, Zuidelijke glazenmaker, Glassnijder, Noordse witsnuitlibel, Zwervende heidelibel, Weidebeekjuffer, Gewone oeverlibel, Paardenbijter, Bandheidelibel, Venwitsnuitlibel en Gevlekte witsnuitlibel, Variabele waterjuffer.

website www.hynstebiter.nl

U kunt zich aanmelden bij: epvanhijum@gmail.com onder vermelding van “Donateur Hynstebiter” of schriftelijk / telefonisch via E. van Hijum – Buorren 8 – 8721 GP te Warns. Telefoon: 0514-681758. **Giro 2865873 t.n.v. E. van Hijum – hynstebiter - te Warns.** Vermeld zoveel mogelijk uw adresgegevens (lieft ook email en tel.nr). U krijgt een bevestiging van donateurschap en ontvangt dan het hele jaar automatisch onze nieuwsbrief “It Hynstebiterke”